

УДК 342.35

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.48>

ВЗАЄМОДІЯ МИТНИХ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ПИТАННЯХ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ

Дорофєєва Л.М.,

доктор юридичних наук, професор

ORCID: 0000-0002-0585-5927

Дорофєєва Л.М. Взаємодія митних та правоохоронних органів у питаннях протидії контрабанді.

У статті розглядається пошук шляхів поєднання зусиль митних та правоохоронних органів у боротьбі із протиправними намаганнями незаконно перемістити товари, предмети або речовини через митний кордон країни. Вивчено поняття та основні засади діяльності правоохоронних органів, а також критерії включення до такої системи. Через аналіз повноважень ряду державних органів сформовано перелік правоохоронних органів, задіяних у боротьбі з контрабандою. Наголошено, що митні органи сьогодні у повній мірі можуть бути віднесені до правоохоронних.

Детально розглянуто підходи до розуміння взаємодії правоохоронних органів, її принципи, напрями реалізації. Критично оцінена відсутність нормативно-правового акту щодо унормування порядку взаємодії органів у боротьбі із злочинністю. При тому, що потреба в цьому однозначно є, хоча питання взаємодії локально окреслюються у спеціальних законах про окремі державні (правоохоронні) органи. Визнано доцільним сучасне унормування питань взаємодії правоохоронних органів, при цьому їх перелік має бути актуалізований з урахуванням проведених реформ таких органів, і обов'язково включати митні органи.

Акцентовано увагу, що проблематика дублювання завдань і функцій, гонитви за показниками та створення ілюзії активної боротьби із злочинністю, актуальна вже більше двох десятиліть. Попри зміни законодавства, ліквідацію або реорганізацію попередніх та створення нових органів, оновлення кадрового складу служб та підрозділів, недостатньо чітке розмежування повноважень правоохоронних органів, а подекуди подвійна компетенція або відомчі амбіції, призводять до спотворення фактичної картини організації протидії контрабанді. Окреслено окремі ризики втручання в організацію та здійснення митного контролю, які виникають із деструктивного сприйняття взаємодії.

Розглянуто інституційну спроможність митних органів як важіль удосконалення механізму взаємодії Держмитслужби з правоохоронними органами. Обґрунтовано доцільність включення оперативних підрозділів з протидії контрабанді митних органів до переліку суб'єктів оперативно-розшукової діяльності. Додатково аргументовано перспективу надання митним органам права проводити досудове розслідування, та запропоновано розмежувати повноваження органів, що його проводять, для чого визначити підслідність злочину «Контрабанда товарів» за органами митної служби.

Ключові слова: протидія контрабанді, взаємодія митних і правоохоронних органів, оперативно-розшукова діяльність, розслідування контрабанди, координація, розмежування повноважень, інституційна спроможність митного органу.

Dorofeieva L.M. Interaction of customs and law enforcement agencies in the issues of combating smuggling.

The article deals with the search for ways to combine the efforts of customs and law enforcement agencies in the fight against illegal attempts to move goods, objects or substances across the customs border of a country. The concept and basic principles of law enforcement activities are studied, as well as the criteria for inclusion in such a system. By analyzing the powers of a number of state bodies, the author has compiled a list of law enforcement agencies involved in the fight against smuggling. It is emphasized that customs authorities today can be fully attributed to law enforcement agencies.

Approaches to understanding the interaction of law enforcement agencies, its principles and directions of implementation are considered in detail. The author critically assesses the absence of a legal act regulating the procedure for interaction of bodies in the fight against crime. While there is definitely a need for this, although the issues of interaction are locally outlined in special laws on individual state (law enforcement) agencies. It is recognized that modern regulation of issues of interaction between law enforcement agencies, and their list should be updated in the light of the reforms of such bodies, and must necessarily include customs authorities.

It is emphasized that the problem of duplication of tasks and functions, chasing indicators and creating the illusion of an active fight against crime, has been relevant for more than two decades. Despite changes in legislation, liquidation or reorganization of previous bodies and the creation of new ones, renewal of personnel and units, the lack of clear delineation of powers of law enforcement agencies, and sometimes of law enforcement agencies, and sometimes dual competence or departmental ambitions, lead to a distortion of the actual picture of the organization of countering smuggling. The author outlines certain risks of interference with the organization and implementation of customs control that arise from a destructive perception of interaction.

The institutional capacity of customs authorities as a lever is considered for improving the mechanism of interaction between the State Customs Service and law enforcement agencies. The author substantiates the expediency of including operational units to the list of subjects of operational and investigative activities. The author additionally argues that the prospect of granting customs authorities to conduct pre-trial investigations, and it is proposed to delimit the powers of the authorities conducting it, for which purpose to determine the jurisdiction of the crime of "Smuggling of goods" for the bodies of the State Customs Service of Ukraine.

Key words: countering smuggling, interaction of customs and law enforcement agencies, operational and investigative activities, investigation smuggling, coordination, division of powers, institutional capacity of the customs authority.

Постановка проблеми. Контрабанда – давно відоме і представлене практично у всьому світі соціально-економічне явище, руйнівний вплив якого оцінюють не лише через суми несплачених платежів, а й через розповсюдження предметів та речовин заборонених, небезпечних, шкідливих або руйнівних для людей, тварин та навколишнього середовища. Протидія контрабанді, як актуальний напрям сучасної державної політики, об'єднує цілу систему інституцій, до функцій яких більшою або меншою мірою віднесено профілактику, виявлення, припинення та розслідування цього злочину. Це ряд правоохоронних органів, а також митні органи, які у теперішніх реаліях дедалі частіше сприймаються як регуляторний та безпековий інструмент держави, який у повній мірі також має бути наділений правоохоронними повноваженнями. Об'єднання зусиль таких органів у боротьбі із злочинами, пов'язаними із незаконним переміщенням товарів через митний кордон, дозволить підвищити ефективність протидії контрабанді.

Метою статті є дослідження теоретичних і практичних аспектів взаємодії митних та правоохоронних органів у питаннях протидії контрабанді, виявлення недоліків та пошук шляхів удосконалення її механізмів, у тому числі через підвищення інституційної спроможності митної служби.

Стан опрацювання матеріалу. Проблеми протидії контрабанді досліджувались науковцями різних галузей: економічної безпеки, кримінального права та процесу, адміністративного та міжнародного права. Аналізу повноважень правоохоронних та митних органів у сфері боротьби із незаконним переміщенням різного роду об'єктів через митний кордон присвятили чимало праць О.Р. Авдєєв, Т.В. Білоус, Є.В. Гармаш, М.М. Дорош, Я.М. Кістанова, В.Я. Настюк, В.В. Ортинський, Д.В. Приймаченко, О.П. Рябченко, А.В. Тимошенко, О.І. Хараберюш, О.П. Федотов, В.Х. Ярмачі, а проблематика розширення правоохоронних повноважень митниць упродовж двох десятиліть досліджувалась у доробках вчених, серед яких К.В. Антонов, В.В. Варава, В.В. Заяц, І.П. Кекіш, О.О. Пунда, А.П. Місяць, Е.С. Молдаван, В.Й. Титор, В.О. Хома та інші. Однак, сучасні запити уряду та суспільства на ефективні заходи протидії контрабанді вимагають нових розвідок.

Виклад основного матеріалу. Академік В.Я. Тацій визнавав, що «поняття «правоохоронні органи» є одним із найбільш невизначених в українському правознавстві, внутрішньо суперечливим і надмірним за обсягом», а «унаслідок широкого тлумачення правоохоронної функції до правоохоронних органів включаються майже всі органи виконавчої влади, які тією чи іншою мірою зай-

маються виконанням правоохоронних функцій, тобто так чи інакше правоохоронною діяльністю» [1, с. 3-4].

У сучасних наукових розвідках підтверджується ця теза і наголошується, що незважаючи на безліч законодавчих актів, юридичної літератури і наукових досліджень у сфері системи правоохоронних органів, в Україні виникають суперечності щодо застосування законодавцем терміну «правоохоронні органи» і щодо усвідомлення їхніх завдань, функцій, обов'язків тощо. У зв'язку з чим відсутнє чітке розуміння того, які органи державної влади утворюють систему правоохоронних органів [2, с. 66].

Практично єдиним Законом України, який містить поняття таких органів, є Закон «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» 1994 року (далі – Закон), у статті 2 якого знаходимо визначення та перелік правоохоронних органів. Серед інших у їх числі бачимо і органи, посадові особи яких беруть безпосередню участь у контролі за переміщенням людей, транспортних засобів, товарів та інших предметів чи речовин через державний і митний кордон України [3]. Грунтовно аналізує цей нормативно-правовий акт Хлистік М.А.: по-перше, до правоохоронних органів законодавець відносить насамперед органи, перераховані у статті 2 вказаного Закону, хоча перелік цей не є вичерпним; по-друге, критерії віднесення тих чи інших органів до правоохоронних чітко невизначені, оскільки, крім конкретно зазначених у Законі, до правоохоронних органів також відносяться й «інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції»; по-третє, хоч у тексті статті 2 зазначено «інші органи», а не «інші державні органи», вбачається, що законодавець відносить до правоохоронних органів лише державні органи. Отже, нині для того, щоб мати усі юридичні підстави назвати той чи інший орган правоохоронним, необхідно або відшукати його в переліку, зазначеному у статті 2 Закону, або з'ясувати, чи закріплено за ним на законодавчому рівні виконання правозастосовної або правоохоронної функції. Тобто правоохоронні органи України – це державні органи, визначені у законах України як правоохоронні чи такі, що здійснюють правоохоронні чи правозастосовні функції [4, с. 52-53]. Відтак, митні органи мають всі підстави бути віднесені до переліку правоохоронних.

За різними підходами і критеріями науковці виділяють до 80 органів, які можуть бути віднесені до правоохоронних, але нам видається більш обґрунтованим висновок, що у сучасній Україні повноваженнями з виконання правоохоронної функції наділені понад тридцять органів [5, с. 14].

Слушними вважаємо й думки О.І. Харабєрюша та О.Р. Авдєєва, що протидія контрабанді вимагає насамперед кардинального удосконалення системи координації діяльності усіх силових структур, зокрема СБУ, органів внутрішніх справ, Держприкордонслужби, митної служби, наділених правом здійснення оперативно-розшукової діяльності [6, с. 47; 7, с. 144].

Враховуючи повноваження, що містяться у Кримінальному процесуальному кодексі України та спеціальних законах, можемо виділити значно обмеженіший перелік правоохоронних органів, що безпосередньо дотичні до питання протидії контрабанді. Це – Служба безпеки України, Національна поліція, Бюро економічної безпеки, Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро, органи прокуратури, і – митні органи.

Поняття взаємодія є зовнішньо схожим з такими поняттями, як «співробітництво», «координація», «узгодження», «сприяння» [8, с. 82].

У ході дослідження взаємодії правоохоронних органів науковці:

– вважають її формою прояву цілеспрямованого впливу, що передбачає забезпечення необхідної узгодженості дій відповідних суб'єктів, як елемент процесу реалізації поставлених цілей по захисту прав та свобод громадян та інших осіб, охорони громадського порядку та громадської безпеки, попередження і припинення правопорушень, усунення умов, які сприяють їх скоєнню [9, с. 68];

– зводять до погодженої дії нормативно визначених рівноправних, адміністративно незалежних суб'єктів запобігання за цілями, часом та місцем на основі спільної керованої діяльності, які функціонально забезпечують виявлення, розслідування та запобігання кримінальним правопорушенням на відповідній території обслуговування з визначенням форм та напрямів взаємодії [10, с. 47];

– бачать як узгоджену за метою, місцем та часом, врегульовану кримінальним процесуальним законодавством України і відомчими (міжвідомчими) нормативно-правовими актами спільну діяльність незалежних один від одного підрозділів, щодо поєднання наявних можливостей, сил, методів і засобів для успішного проведення комплексу взаємопов'язаних і взаємообумовлених кримінологічних заходів та процесуальних дій [11, с. 56].

Через призму спеціальних компетенцій на розслідування контрабанди наркотичних речовин під взаємодією підрозділів СБУ з правоохоронними органами у сфері протидії контрабанді наркотичних засобів вчені пропонують розуміти спільну, основу на чіткому дотриманні правових норм, діяльність СБУ та інших правоохоронних органів, яка проводиться у конкретних формах, за допомогою спеціально визначених методів, узгоджених за місцем і часом, з метою протидії контрабанді наркотичних засобів [2, с. 7].

Розглядаючи систему принципів взаємодії правоохоронних органів Рекуненко Т.О. відзначає, що основоположними виступають правові, а серед спеціальних принципів такої взаємодії вчений виділяє принципи предметності, системності, плановості, професіоналізму, оперативності, оптимальності, законності. Ще один виокремлений ним принцип – відповідальності, який є не менш важливим у процесі побудови взаємодії правоохоронних органів. Це дійсно актуально через відсутність надійних критеріїв оцінки діяльності практичних підрозділів та служб правоохоронних органів, оскільки не запроваджено чіткої системи обліку результатів роботи. Погоджуємось із висновком науковців, що проблемні питання відповідальності можна вирішити шляхом встановлення солідарної відповідальності для усіх суб'єктів у разі виконання ними спільного завдання. Заслуговує на увагу й думка, що ефективність взаємодії правоохоронних органів у боротьбі із злочинністю прямо залежить від правильності використання потенціалу кожного органу (підрозділу) окремо, залежно від його компетенції, спираючись на вищезазначені принципи, що своєю чергою дозволить під час побудови завдань виключити фактор дублювання дії, а також впливати на мотивуючий складник такого процесу [13, с. 30-31].

Надзвичайно актуальне дослідження концепції та змісту взаємодії правоохоронних органів у протидії контрабанді товарів наркотичних засобів провів В.В. Ортинський. Результатом роботи став аналіз особливостей та сучасних тенденцій злочинності, що спонукають правоохоронні органи до здійснення співпраці. Визначено основні принципи та форми взаємодії правоохоронних органів у протидії такій контрабанді, а також було запропоновано прийняття Закону України “Про організацію взаємодії правоохоронних органів у протидії злочинності”, в якому планувалось: передбачити основні принципи, завдання та форми взаємодії правоохоронних органів у протидії злочинності, створити міжвідомчий орган із взаємодії правоохоронних органів у протидії злочинності, окреслити права і обов'язки взаємодіючих правоохоронних органів у протидії, врегулювати порядок розділення результатів взаємодії правоохоронних органів у протидії злочинності, створити Єдину інформаційно-пошукову систему з питань взаємодії правоохоронних органів, а також встановити відповідальність посадових осіб за неналежне виконання форм взаємодії [12, с. 8].

Нажаль, за сім років пропозиція щодо нормативного врегулювання порядку взаємодії так і не була реалізована, хоча потреба в цьому однозначно є, і питання взаємодії локально окреслюються у спеціальних законах про окремі державні (правоохоронні органи). При цьому, двадцять років (з 1994 по 2014 р.) діяла Інструкція про взаємодію правоохоронних та інших державних органів України у боротьбі із злочинністю [14]. Вона визначала основні напрями та форми взаємодії у вирішенні питань боротьби із злочинністю МВС України, СБУ, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державного митного комітету України, Національної гвардії України, Міністерства оборони України, Міністерства юстиції України. Враховуючи форму нормативного акту, до нього складно було вносити зміни викликані трансформаціями центральних органів виконавчої влади та впливом інших факторів, відтак, у 2014 році Інструкція втратила чинність.

Вважаємо доцільним сучасне унормування питань взаємодії правоохоронних органів у протидії злочинності, при цьому їх перелік має бути актуалізований з урахуванням проведених реформ таких органів, і обов'язково включати митні органи та будуватись на компетентнісному підході.

Основна норма митного законодавства, що регулює питання взаємодії – це стаття 558 МКУ, яка регламентує, що митні органи при виконанні покладених на них завдань взаємодіють, у тому числі шляхом обміну інформацією, з правоохоронними органами в порядку, встановленому законодавством. У разі виявлення під час здійснення митного контролю та інших заходів, що здійснюються митними органами, ознак правопорушень, розслідування яких не належить до повноважень митних органів, митні органи зобов'язані письмово повідомляти про це відповідні правоохоронні органи. У свою чергу, правоохоронні органи зобов'язані письмово повідомляти митні органи про виявлені ними порушення митних правил або контрабанду. Крім того, правоохоронні

органи зобов'язані письмово повідомляти митні органи про наявність оперативної інформації щодо можливих випадків переміщення товарів, у тому числі транспортних засобів особистого користування, транспортних засобів комерційного призначення з порушенням норм законодавства України [15].

Спеціальні закони, які регламентують повноваження окремих правоохоронних органів, також частково врегульовують питання взаємодії, зокрема такі норми містять: стаття 7 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» [16]; стаття 5 Закону України «Про національну поліцію» [17]; стаття 17 Закону України «Про Службу безпеки України» [18]. Окреслено питання взаємодії, координації діяльності державних органів, що здійснюють різні види контролю при перетинанні державного кордону України, і в законах «Про прикордонний контроль» [19] та «Про державний кордон» [20]. Враховуючи, що метою прикордонного контролю закон, окрім протидії незаконному переміщенню осіб через державний кордон, незаконній міграції, торгівлі людьми, визначає також протидію незаконному переміщенню зброї, наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, боєприпасів, вибухових речовин, матеріалів і предметів, заборонених до переміщення через державний кордон, вважаємо, що має місце конкуренція правових норм, а повноваження з протидії переміщенню товарів, вилучених з легального обігу, фактично дублюють завдання митних органів з протидії контрабанді та митними правопорушеннями.

Ризики втручання в організацію та здійснення митної справи з боку посадових осіб прикордонної служби містять і законопроекти № 10129 та 10129, подані у жовтні 2023 року. Так, Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо удосконалення законодавства з питань прикордонного контролю (реєстр. № 10129) включав пропозиції щодо: розширення умов обов'язкового проведення митного огляду за ініціативою службових осіб прикордонної служби; отримання інформації з інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» та автоматизованої системи управління ризиками; взаємного делегування функції здійснення огляду транспортних засобів та вантажів між органом державного кордону і митним органом та ще ряд положень, які не узгоджувались із вимогами митного законодавства та міжнародними стандартами митної діяльності [21]. У вересні 2024 року цей законопроект був відкликаний.

Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань прикордонного контролю (реєстр. № 10128) пропонує: доповнити повноваження прикордонників правом ініціювати огляд і перегляд осіб, їх ручної поклажі та багажу, транспортних засобів, товарів і контейнерів, які переміщуються під митним забезпеченням, та оглядати їх спільно з представниками митного органу, а також можливістю доступу до автоматизованих, інформаційних, пошукових, електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних, довідкових систем, електронних інформаційних ресурсів (реєстрів, банків, баз даних), власником (адміністратором) яких є орган державної влади, орган місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації всіх форм власності; здійснення переважно одночасного (спільного) прикордонного та митного огляду транспортних засобів та вантажів в пунктах пропуску через державний кордон; а також інші зміни, що не узгоджуються із правилами здійснення митного контролю або змінюють встановлений законодавством порядок його проведення.

Підтримуємо застереження, що положення законопроекту щодо спільного використання органами охорони державного кордону та митними органами електронних даних у пунктах пропуску через державний кордон, надання доступу до відомчих електронних систем митних органів органам охорони державного кордону, делегування окремих функцій контрольних служб (прикордонного контролю митним органам, митного контролю органам охорони державного кордону), визначення форм та обсягів митного контролю органами охорони державного кордону суперечать вимогам *acquis* ЄС у сфері митного права та європейським практикам у здійсненні митної справи [22].

На нашу думку, ініціативи відкоригувати встановлений порядок організації та здійснення митного контролю, отримати право на перебування в зонах митного контролю та участь у його здійсненні, перебрати на себе повноваження митних органів по безпосередньому здійсненню митної справи, час від часу виникають у окремих представників правоохоронних органів через деструктивне сприйняття поняття взаємодії та нечітке розмежування функцій різних державних органів.

Розмежування внесе однозначність в питання, що становлять спільний інтерес для двох або більше правоохоронних органів, дозволить підвищити рівень координації спільних зусиль з ура-

хуванням інституційної спроможності кожного з них. Така спроможність розглядається, як здатність інституцій виконувати свої функції через цільове забезпечення належного рівня нормативно-правового регулювання, системно-структурної і функціональної організації правоохоронних органів, організації фінансування та залучення ресурсів для протидії організованим злочинності. Визначають її такі основні елементи: нормативно правове забезпечення; система спеціальних суб'єктів (правоохоронних органів); фінансове та матеріально-технічне забезпечення [23, с. 689].

Планом реформування Держмитслужби, який базується на Національній стратегії доходів до 2030 року, передбачено у продовж 2024–2027 років надання митним органам права здійснювати оперативно-розшукову діяльність та проводити досудове розслідування у справах про контрабанду товарів. Таке посидання повноважень вивчалось фахівцями митної справи з огляду на Стандарт 12 Митних прототипів, який відносить слідчу і оперативно-розшукову діяльність до компетенції митних адміністрацій. За результатами таких досліджень група науковців дійшла висновку, що з погляду інтересів митної безпеки, наділення митної служби одночасно оперативними і слідчими повноваженнями, покликане забезпечити цілісність та ефективність правоохоронної місії державної митної служби [24, с. 261].

Висновки. Вважаємо обґрунтованим та реалістичним внесення змін в Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», якими передбачити включення оперативних підрозділів з протидії контрабанді митних органів до переліку суб'єктів ОРД. Що стосується розподілу повноважень органів в питаннях протидії контрабанді, враховуючи перспективу надання митним органам права проводити досудове розслідування, пропонуємо за органами Державної митної служби визначити підслідність злочину, визначеного ст. 201-3 «Контрабанда товарів», для чого внести зміни у Кримінальний процесуальний кодекс України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тацій В. Поняття та система правоохоронних органів: у контексті системних змін до Конституції України. *Загальні проблеми правової науки*. 2012. № 4[71]. С. 3–17.
2. Фаріон-Мельник А., Яремко О. Правоохоронні органи: питання термінології та системи. *Актуальні проблеми правознавства*. 2(22)/2020, с. 65–70.
3. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3781. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>.
4. Хлистік М.А. Визначення поняття правоохоронного органу в законодавстві України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 32 (71). № 4 2021, с. 49–54.
5. Судові та правоохоронні органи України: навчальний посібник / М.А. Макаров, А.С. Симчук, М.Й. Кулик, Ю.В. Терещенко, С.В. Харченко. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. 656 с.
6. Хараберюш О.І. Протидія контрабанді в Україні: оперативно-розшуковий аспект: монографія. К.: ВД «Дакор», 2015. 416 с.
7. Авдєєв О.Р. Взаємодія органів доходів і зборів з правоохоронними та контролюючими органами у протидії контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин та фальсифікованих ліків. *Lex Portus*. 2016. № 2. С. 124–149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/LP_2016_2_13.
8. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп. ред.: В.В. Коваленко, Є.М. Моїсєєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. Т. 6. Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). Київ: Атіка, 2009. 1128 с.
9. Ярмачі В.Х. Взаємодія як функція державного управління в правоохоронній сфері. *Південноукраїнський правничий часопис*, № 1. 2014 р., с. 66–68.
10. Однолько І.В. Взаємодія правоохоронних органів у сфері запобігання кримінальним правопорушенням. *Наукові дослідження*. Випуск 34'2017, с. 41–51.
11. Єпринцев П.С. Взаємодія правоохоронних органів з іншими органами у запобіганні організованим злочинності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2022, № 59, с. 55–59.
12. Ортинський В.В. Взаємодія підрозділів правоохоронних органів України у протидії контрабанді товарів наркотичних засобів: теоретичні та прикладні аспекти. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*, Серія: Юридичні науки. 2017 рік; Том 884, номер 1, с. 4–10.

13. Рекуненко Т.О., Щодо питання спеціальних принципів взаємодії правоохоронних органів у боротьбі із фінансовими злочинами. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2020, Серія ПРАВО. Випуск 61, том 2. С. 29–31.
14. Інструкція про взаємодію правоохоронних та інших державних органів України у боротьбі із злочинністю від 10 серпня 1994 р. № 4348/138/151/11-2-2870/172/148-407/2-90-442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0225-94#Text>.
15. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
16. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28 січня 2021 р. № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20?find=1&text>.
17. Про національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19?find=1&text>.
18. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>.
19. Про прикордонний контроль: Закон України від 5 листопада 2009 року № 1710-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17?find=1&text>.
20. Про державний кордон України: Закон України від 4 листопада 1991 року № 1777-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text>.
21. Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо удосконалення законодавства з питань прикордонного контролю. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42868>.
22. Висновок на проект закону України про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення законодавства з питань прикордонного контролю. URL: <https://itd.rada.gov.ua/15e08700-1537-442d-99f1-9bccec39c80c>.
23. Тундаєв С.М. Поняття та сутність інституційної спроможності правоохоронних органів України щодо протидії діяльності злочинних спільнот та осіб, що перебувають у статусі підвищеного злочинного впливу. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 11/2022, с. 684–689.
24. Титор В., Заяц В., Кекіш І. Організаційно-структурне забезпечення оперативно-розшукової діяльності митних органів. *Світ фінансів*. 1(66), 2021. С. 249–263. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1432/1438>.